

Nej, heller ikke en bæredygtig samfundsøkonomi er som en husholdningsøkonomi

Jespersen, Jesper

Published in:
Information

Publication date:
2021

Citation for published version (APA):
Jespersen, J. (2021). Nej, heller ikke en bæredygtig samfundsøkonomi er som en husholdningsøkonomi. *Information*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@ruc.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Nej, heller ikke en bæredygtig samfundsøkonomi er som en husholdningsøkonomi

Det er ikke umuligt at afkoble økonomiens vækst fra jordens begrænsede ressourcer, men det kræver massive bæredygtige investeringer og den politiske vilje til at foretage dem uanset underskuddet på statskassen, skriver professor emeritus i økonomi Jesper Jespersen i dette debatindlæg.

Kære Jørgen Steen Nielsen,

Du skrev i en tankevækkende artikel i Information den 27. januar med overskriften »Vi kan ikke bare låne mere planet. Derfor er samfundsøkonomien faktisk en husholdningsøkonomi«.

Heri klandrer du dine progressive økonomivenner, der mener at staten kan trykke så mange penge, som der nu en gang er brug for, da statsgæld ikke skal betales tilbage, for at overse det naturvidenskabelige forhold, at planeten er et begrænset system, der ikke kan bruge flere ressourcer, end den har til rådighed. I modsætning til statens økonomi, er naturens ressourcer ikke uendelig, og derfor skal der holdes hus med dem, og sådan bliver samfundsøkonomien alligevel som en husholdningsøkonomi.

Det vil jeg gerne diskutere med dig.

Økonomien kan afkobles

Jeg tillader mig indledningsvist, at bekende mig som en af dine »progressive venner med faglig forstand på økonomi«, som nu har søgt at forklare dig, at der er forskel på husholdningsøkonomi og samfundsøkonomi. Måske nok den af dine venner, der mest vedholdende har påpeget det forhold, at staten har overraskende dybe lommer.

Men du føler dig alligevel ikke overbevist om, at samfundsøkonomien fortsat kan vokse uden at undergrave vores fælles planetære fremtid. Her påpeger du, at fortsat økonomisk vækst vil slide på planeten med muligvis så katastrofale konsekvenser, at forskellen mellem husholdnings- og samfundsøkonomi forsvinder i noget, der i værste fald kunne minde om ragnarok.

Pyha, sikken en svada, men hvad er det dine økonomvenner har overset? For du har helt ret i, at det står galt til, hvis regeringen fortsætter med *business as usual* og tror på, at samfundsøkonomiske kriser og reduktion af arbejdsløshed kan overvindes ved blot at 'hælde mere kul' på samfundsøkonomien ved hjælp af en uendelig strøm af offentlige 'hjelpepakker'.

Det vil betyde, at samfundsøkonomien blot vil følge det spor, som den neoklassiske modtager af nobelprisen i miljøøkonomi i 2018, William Nordhaus, udlagde i sin nobelprisforelæsning¹, hvor han konkluderede, at den optimale samfundsøkonomiske udvikling ville resultere i en global temperaturstigning på mellem tre og fire grader. Det er dine (mere eller mindre) neoklassiske venners bud på den samfundsøkonomiske udvikling og for nogen endda en anbefaling af, hvilken økonomisk politik, der med størst fordel kan føres.

Tillad mig at være en af dine få virkeligt 'progressive' økonomvenner, der igennem de seneste 25 år har råbt vagt i gevær med hensyn til nødvendigheden af at dreje forståelsen af samfundsøkonomiske pengesystem væk fra rene husholdningsøkonomiske analogier og i stedet påvist, hvorledes en mere målrettet økonomisk politik med betydelige budgetunderskud kunne bidrage til en bæredygtig udvikling i fremtiden, ved at sikre en afkobling af samfundsøkonomien fra naturens begrænsede ressourcer.

Vi har teknologien

Jeg har igennem samtlige 25 år argumenteret for en såkaldt absolut afkobling af samfundsøkonomien fra brug af naturens ressourcer, hvorved produktionen ville kunne ophøre med at belaste miljø og klima – simpelthen, fuldt stop. Og her er mit opmuntrende budskab: Det er teknologisk muligt.

I dag er det billigere at producere elektricitet med vind, sol og vand end med kul og olie. Der har faktisk stået et nulenergi hus på DTU i de sidste 25 år: solceller, jordvarme og boligisolering – mere skal der ikke til.

Det samme gælder transporten. Her er det bare el-ladestanderne og gerne mere effektive batterier, der mangler, samt en opgradering af jernbaner og elektriske skibsmotorer. Teknologien er der allerede i dag, og den vil ydermere blive mere og mere effektiv. Industri-, bolig- og transportsektorens vækst kan altså afkobles

¹ <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/2018/nordhaus/lecture>

fra jordens begrænsede ressourcer, hvis der er politisk vilje til at investere massivt i anvendelsen af denne bæredygtige teknologi.

Tilbage står omlægningen af landbruget. Her står vi over for et af samfundsøkonomiens virkelige paradokser.

Dengang Jørgen Steen Nielsen var dreng og besøgte sin morfar på landet, **da var landbruget faktisk nettoenergiskabende²**. Det vegetabilske landbrug var – ligesom skovbrug og fiskeri – én stor solfanger. Med god ret blev landbruget kaldt det primære erhverv, for her skabtes det energimæssige overskud, der bidrog afgørende til samfundsøkonomiens motor. Det gjaldt helt op til begyndelsen af 1950'erne. Først med introduktion af traktorer, mejetærskere og kunstgødning gik det galt, og siden er det blot blevet værre og værre i takt med det voksende dyrehold.

Men også dansk landbrug kan både blive bæredygtigt og fortsat være rentabelt, hvis bare produktionen blev reduceret til landets eget forbrug. Ja, det ville betyde dyrere, men også sundere fødevarer og ingen miljø- og klimabelastning. Også her gælder det, at teknologien til et bæredygtigt og rentabelt landbrug er der.

Massive investeringer

Men hvad er det Jørgen Steen alligevel med rette kan kritisere sine konverterede økonomvenner for, når de nu i modsætning til tidligere er blevet villige til at åbne for statskassen? Det er den fortsatte forøgelse af klimagælden.

Hvert eneste tons CO₂, der pumpes ud i atmosfæren, forøger den klimagæld, som vore børn og børnebørn skal trækkes med. Det alt overskyggende problem, som økonomerne overser er, at denne gæld er irreversibel. Den lægger sig som en voksende dyne over kloden med den uundgåelige konsekvens, at temperaturen vil stige og forbliver højere, da CO₂'en ikke forsvinder. Den kan ikke 'betales tilbage'. Generationen efter Anden Verdenskrig har således skubbet en betydelig klimagæld foran sig, der allerede har resulteret i en temperaturstigning på 1,2 grader.

² J. Jespersen, Miljøøkonomi, Djøfs Forlag, 1998

Hvis Paris-aftalen skal overholdes – hvilken den endnu kan – så lander temperaturen på en vedvarende stigning på cirka to grader. Men det kræver politisk vilje til massive grønne investeringer.

Og her er det, at Jørgen Steen Nielsens og mine veje begynder at skilles. For i min optik må det rigtige være, at politikerne sætter fuldt tryk på grønne investeringer navnlig i industrialiserede lande -inklusive Kina, **der står for 2/3 af den globale, fossile CO₂-udledning**³. Der kan simpelthen ikke sættes for mange vindmøller, solceller og el-ladestandere op.

Det gør naturligvis ikke solenergien gratis – den er blot billigere, renere og sundere end fossile energikilder. Og måske vigtigst af alt er den vedvarende.

Den opmuntrende og for nogen delvis nye samfundsøkonomiske konklusion er derfor, at det ikke er penge, der mangler. Staterne kan om nødvendigt selv trykke dem. Det nedslående er, hvis disse penge blot bruges til at forøge den traditionelle produktion, der år for år har øget udledningen af drivhusgasser, så går det galt.

Men det er vigtigt at fastholde, at der ikke nødvendigvis er en modsætning mellem på den ene side at reducere arbejdsløsheden gennem øgede offentlige investeringer, og på den anden side bidrage massivt til en bæredygtig omstilling af samfundsøkonomien. Om det så rent statistisk vil indebære, at produktionen og dermed BNP øges på global plan, er i denne sammenhæng ligegyldigt.

Det afgørende er, at den forsatte opbygning af klimagæld og dermed temperaturstigning bringes til ophør. Og det er ikke et spørgsmål om penge, men om politisk vilje.

Jesper Jespersen er professor emeritus i økonomi ved Roskilde Universitet.

³ World fossil carbon dioxide emissions 1970 to 2018, with the six top emitting countries and confederations. Data source: [EDGAR - Emissions database for Global Atmospheric Research](#). Published in: Crippa, M., Oreggioni, G., Guizzardi, D., Muntean, M., Schaaf, E., Lo Vullo, E., Solazzo, E., Monforti-Ferrario, F., Olivier, J.G.J., Vignati, E., Fossil CO₂ and GHG emissions of all world countries - 2019 Report, EUR 29849 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, [ISBN 978-92-76-11100-9](#), doi:10.2760/687800, JRC117610, September 2019.